

اشاره

ارزشیابی یکی از ابعاد مهم برنامه‌ریزی درسی و بخشی از فرایند یاددهی- یادگیری است که میزان موفقیت دانش‌آموزان را در رسیدن به اهداف آموزشی تعیین می‌کند. درواقع ارزشیابی عبارت است از جمع‌آوری اطلاعات از میزان یادگیری دانش‌آموزان، به‌منظور قضاوت درباره‌ی کارایی و بازدهی فرایند آموزش و تدریس. ارزشیابی در فضای مجازی، به‌عنوان یکی از روش‌های اساسی تضمین کیفیت در یادگیری الکترونیکی، این امکان را فراهم می‌آورد که با شناسایی نقاط ضعف سیستم یادگیری الکترونیکی و زمینه‌سازی رفع آن‌ها، ارائه‌ی آموزش‌های باکیفیت تضمین شود. در این مقاله راهکارهایی برای ارزشیابی در فضای مجازی، از جمله شبکه‌ی شاد، ارائه می‌شود.

کلیدواژه‌ها: ارزشیابی، آموزش مجازی، شبکه‌ی شاد

امتحان شاد

راهکارهای عملی ارزشیابی در شبکه شاد

محسن کردلو / دکتری فلسفه تعلیم و تربیت

مقدمه

کمک گرفتن از افراد مطلع، و استفاده از مواد و منابع آموزشی در زمان آزمون باشند. در فضای مجازی، معلمان با یادگیری نمایشی دانش‌آموزان مواجه‌اند و ممکن است برخی از شواهد و مدارکی که در اختیار آنان قرار می‌گیرد، حاصل تلاش و زحمت دانش‌آموزانشان نباشد. اما راهکارها و راهبردهایی وجود دارند که می‌توان در این زمینه به کار گرفت. اولین راهبرد این است که شرایطی فراهم شود تا دانش‌آموزان مسئولیت یادگیری خود را قبول کنند. درواقع راهبرد اساسی، ایجاد گفت‌وگو اخلاقی در محیط‌های اخلاقی مجازی است. البته این گفت‌وگو را می‌توان در کلاس‌های حضوری نیز دنبال کرد که بهتر است یادگیرندگان دغدغه یادگیری اخلاقی داشته باشند. همچنین، بهتر است دانش‌آموزان در نشست‌ها و جلسات، درباره‌ی اصول و روش‌هایی که در جریان یادگیری باید موردنظر دانش‌آموزان قرار گیرند، بحث و گفت‌وگو کنند. این بحث و گفت‌وگو می‌تواند به احساس مسئولیت و حساسیت اخلاقی نسبت به یادگیری‌شان منجر شود.

ارزشیابی در فضای مجازی از آموخته‌های یادگیرندگان، یکی از مراحل مهم برنامه‌های درسی مجازی است (جاهن، ۲۰۰۹). محیط‌های یادگیری مجازی امکانات و قابلیت‌های متنوعی دارند که از یک‌سو می‌توان با استفاده از این امکانات روش‌ها و راهبردهای مؤثری را برای ارزشیابی واقعی از آموخته‌های دانش‌آموختگان به کار گرفت و از سوی دیگر، اطمینان از صحت و اعتبار شیوه‌های ارزشیابی مجازی، با توجه به توسعه‌ی مداوم ابزارهای الکترونیکی، با چالش‌ها و مشکلات متعددی روبه‌روست. یکی از دغدغه‌های مهم نظام‌های آموزشی در ارزشیابی در فضای مجازی، موضوع اخلاق در ارزشیابی و در نتیجه قضاوت عادلانه در مورد میزان تحقق اهداف و کسب شایستگی‌های مورد انتظار در دانش‌آموزان است. درواقع اعتبار و اصالت فعالیت‌ها و گزارش‌های دانش‌آموزان در این فضا مهم است. در ارزشیابی در فضای مجازی، به دلیل کمتر بودن کنترل‌های معلمان و اولیای مدرسه، احتمال بروز رفتارهای غیراخلاقی بیشتر است. نمونه‌هایی از این رفتارها در فرایند اجرای آزمون‌ها می‌توانند

فعالیت‌های ارزشیابی فراهم کرد. مشارکت آن‌ها در طراحی فعالیت‌های ارزشیابی می‌تواند ضمن کمک به تحقق اهداف یادگیری، میزان تقلب را کاهش دهد.

« با استفاده از امکانات محیط مجازی تکالیف متنوعی طراحی شوند

بهتر است برای کاهش تقلب و توجه به تفاوت‌های یادگیرندگان، مخزنی برای سؤالات عینی و آزمون‌های ذهنی ایجاد شود (کپل، کیتوی و وینگ، ۲۰۰۶).

راهکارهایی برای ارزشیابی در شبکه شاد

نظر به اینکه یکی از مهم‌ترین اهداف آموزش و پرورش تثبیت یادگیری و ماندگاری آموزش در ذهن دانش‌آموز است، لازمه حصول این نتیجه، آموزش جذاب و شیرین همراه با تمرین‌های متنوع است. از آنجا که سال گذشته آموزش مجازی دانش‌آموزان بدون زمینه قبلی و در شرایط بحرانی پیش آمد و شبکه شاد برای این منظور برگزیده شد، با عنایت به اصول حاکم بر ارزشیابی‌های مجازی، می‌توان برای ارزشیابی مجازی درست در برنامه شاد راهکارهایی عملی ارائه کرد:

« تعبیه پوشه کار الکترونیکی در برنامه شاد.

یکی از موارد مهم در تقویت فرایند ارزشیابی دانش‌آموزان، استفاده از پوشه کار الکترونیکی است که اطلاعات مربوط به یادداشت‌های روزانه، فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان، انواع آزمون‌ها و غیره در آن جای می‌گیرند.

« ارائه و تعبیه تکالیف مهارت‌محور و خلاق در قالب فایل‌های صوتی و تصویری در برنامه شاد.

در انجام این تکالیف، چون خود دانش‌آموز به صورت عملی درگیر می‌شود، انگیزه او بالا می‌رود تا با رغبت بیشتر همراه معلم به یادگیری اثربخش برسد. در این مورد مثلاً می‌توان به دانش‌آموز یک فعالیت ریاضی داد و از وی خواست برای فعالیت ابزار درست کند و خودش آن را تدریس و برای معلم ارسال کند و معلم بعد از بررسی و رفع اشکال، آن را در گروه قرار دهد. در این حالت،

« ارزشیابی باید بخشی از فرایند آموزش و یادگیری تلقی شود نه پایان آن

تکالیف و فعالیت‌های ارزشیابی باید همسو با اهداف یادگیری طراحی شوند تا به تسهیل فرایند آموزش و تحقق اهداف یادگیری منجر شوند.

« به اصل ارائه چندگانه در بازنمایی یادگیری‌ها توجه شود

برای استفاده مطلوب از امکانات محیط مجازی باید فعالیت‌ها و تکالیف ارزشیابی به گونه‌ای طراحی شوند که یادگیرندگان بتوانند برای بازنمایی آموخته‌های خود و نمایش آن‌ها از شیوه‌های گوناگون متنی، صوتی و تصویری استفاده کنند.

« به جای ارزشیابی پایانی بر ارزشیابی مستمر و تکوینی تأکید شود

تکالیف اصیل و واقعی که بتوانند آموخته‌های یادگیرنده مجازی را به نمایش بگذارند، باید به صورت مستمر بررسی و ارزشیابی شوند. به این ترتیب، میزان دخالت عوامل مزاحم مانند تقلب و غیره به حداقل می‌رسد.

« بازخورد سریع و پیوسته ارائه شود

در اغلب سامانه‌های مدیریت یادگیری، آزمون‌های چندگزینه‌ای بلافاصله تصحیح و نتیجه به یادگیرنده ارائه می‌شود. در این گونه آزمون‌ها بهتر است بازخوردها به صورت توصیفی جنبه‌های ضعف و قوت یادگیرنده را به وی نشان دهند.

« تکالیف و فعالیت‌های ارزشیابی باید کل‌نگر، واقعی و با محیط زندگی یادگیرندگان متناسب باشند

تکالیف ساختگی غالباً یادگیرندگان را با خود درگیر نمی‌کنند. از این رو، برای کاهش تمایل یادگیرندگان به سرقت ادبی یا تقلب، باید تکالیف ارزشیابی مجازی تا حد امکان واقعی و اصیل باشند.

« یادگیرندگان باید در طراحی تکالیف و ارزشیابی سهیم باشند

با توجه به امکانات ارتباطی محیط مجازی، به راحتی می‌توان زمینه مشارکت یادگیرندگان را در طراحی

دانش آموز هم فعالیت ریاضی را به صورت عملی فرامی گیرد و هم اعتماد به نفس پیدا می کند. معلم نیز می تواند وی را بهتر قضاوت کند. مثلاً آموزگار می تواند برای دیکته از دانش آموزان بخواهد متن درس مورد نظر را بخوانند و کلمه های «او» استثناً را پیدا کنند و با توضیح آن ها به بقیه بچه ها، یادگیری خود و دیگران را عمق بخشند. حتی می توان از هر دانش آموز خواست یک داستان بنویسد، برای داستانش اسم انتخاب کند و یک تصویر مرتبط با آن بکشد و برای معلم بفرستد. پس از بررسی و رفع اشکالات، برای تشویق بچه ها، کل داستان ها را در برنامه فتوشاپ یا هر برنامه دیگری، با کمک معلم، به کتاب تبدیل و در برنامه شاد برای استفاده همه بارگذاری کند.

«ارائه آزمونک های مطلوب در برنامه شاد»

در طراحی این آزمونک ها باید اصول طراحی سؤال رعایت شود. سؤالات بسیار پیچیده نباشند و به هیچ عنوان برای دانش آموز استرس و نگرانی ایجاد نکنند. در راستای تحقق این مهم می توان سؤالات را با تعداد محدود و با جواب های صرفاً چهار گزینه ای، صحیح و غلط، و سؤالات کوتاه پاسخ، وصل کردنی و چیدنی، در قالب فایل بی دی اف تهیه و با تخصیص زمان مناسب زمان جواب به سؤالات، مثلاً ۴۵ دقیقه، در اختیار دانش آموزان قرارداد. از قبل نیز درباره اهمیت و مسئولیت پذیری اخلاقی با اولیا صحبت شود تا تقلب و سرقت ادبی صورت نگیرد.

«همراهی والدین»

اولیا به عنوان همراه و معلم یار می توانند یادگیری فرزند خود را با راهنمایی معلم ارزیابی و نقاط قوت و ضعف آن ها را مشخص کنند و به معلم بازخورد بدهند تا با تمرینات متنوع، مشکلات را برطرف کنند.

«طراحی نرم افزارهای ارزشیابی آنلاین و قرار دادن لینک آن»

این آزمون توسط معلم طراحی و در اختیار دانش آموز قرار داده می شود. در بازه زمانی تعیین شده، لینک سؤالات بسته شود و زمان برای تکرار پاسخ مجدد نباشد.

«تهیه درس نامه توسط خود دانش آموزان»

در این راهبرد، معلم چند درس را مشخص می کند و از دانش آموزان می خواهد با دقت مطالعه کنند و برای آن درس نامه تهیه کنند. در این صورت، هم درس مرور می شود و هم مهارت

استخراج نکات مهم متن در دانش آموزان تقویت می شود. این تمرین بیشتر برای دوره های تحصیلی بالا کاربردی است.

«ارائه کنفرانس»

گزارش کار و یادگیری معکوس توسط دانش آموزان و ضبط فیلم و صدا و ارائه آن در برنامه شاد.

«استفاده و ارائه تکالیف و فعالیت های تلفیقی توسط معلم در برنامه شاد و انجام تمرین ها توسط دانش آموزان»

«استفاده از روش های تدریس فعال در کلاس درس مجازی»

در درس هایی مثل تاریخ که دوره مجازی در اکثر پایه ها تدریس شد، اجرای نمایش انفرادی در قالب نقش های داستان نیز در ارزیابی کمک کننده است.

«ارسال صدای دانش آموز در درس های شفاهی برای ارزشیابی»

ارسال سؤالات آزمون کتبی و تعیین زمان مشخص برای پاسخگویی، و ارسال خصوصی نسخه تکمیل شده برای معلم. یا ارسال فیلم درس های عملی، مانند انجام آزمایش های علوم در منزل و ارسال فیلم آن ها.

«ارزشیابی بر اساس روندنما یا فلوجارت»

روندنما نوعی نمودار است که از آن می توان برای نمایش فرایند کار دانش آموزان (مانند پوشه کار الکترونیکی) با نمادهای خاص و خطوط جهت دار بین آن ها استفاده کرد.

«جمع بندی»

ارزشیابی در آموزش الکترونیکی، باید در چارچوب علمی و بر مبنای مدل و روشی منسجم انجام شود تا از اثربخشی لازم برخوردار باشد. از سوی دیگر، به دلیل جوان بودن نسبی مبحث ارزشیابی در آموزش الکترونیکی در ایران، بررسی های علمی، شناخت ویژگی ها و استانداردهای تعیین شده و دیگر اقدامات بهینه، بسیار ضروری اند. بنابراین لازم است برنامه شاد نیز سنجش و بررسی شود. در این مقاله نیز اصول ارزشیابی در فضای مجازی بررسی و در ادامه راهکارهایی برای بهبود کیفیت ارزشیابی در فضاهای مجازی ارائه شد.